Strategi
för vindbruk och kulturmiljövård
I VÄSTERBOTTENS LÄN

Länsstyrelsen
Västerbotten

Meddelande 9 • 2011

Strategi för vindbruk och kulturmiljövård i Västerbottens län

Länsstyrelsen Västerbotten, Samhällsutvecklingsenheten
Text och layout: Marita Alatalo
Omslag: Bleikevare vindkraftanläggning, Dorotea kommun och Torvsjö kvarnar, Åsele kommun. Foto: Marita Alatalo
Tryckeri: Länsstyrelsens tryckeri, november 2011
©Länsstyrelsen Västerbotten, 2011

ISSN 0348-0291

Förord

I följande rapport presenteras Strategi för vindbruk och kulturmiljövård i Västerbottens län.

Strategin syftar till att visa hur värdefulla kulturmiljöer i länet ska beaktas vid lokaliseringar av vindkraftanläggningar. Målet med strategin är att den ska bidra till att effektivisera den tillståndsprocess som föregår en vindkraftetablering samt möjliggöra att riktiga och väl avvägda beslut fattas.

Strategin har tagits fram inom projekt Vindbruk i Västerbottens län vars övergripande syfte och mål har varit att öka kunskapen för vindbruket i länet så att en utbyggnad kan underlättas till gagn för regional utveckling och snabbare energiomställning. Projektet är finansierat av Boverket och Länsstyrelsen Västerbotten.

Länsstyrelsen beslutar härmed att fastställa Strategi för vindbruk och kulturmiljövård.

Umeå 2011-11-17

Chris Heister
Landshövding Västerbottens län

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING

INLEDNING
Bakgrund
Syfte och mål
Avgränsning
Målgrupp
Metod
Några definitioner

VINDBRUK
Ökande intresse för utbyggnad av vindkraften
Kortfattat om vindkraftanläggningars miljöpåverkan

KULTURMILJÖVÅRD
Kulturmiljövårdens syfte och mål
Kulturmiljöers status
Helhetsperspektivets ökande betydelse

VINDBRUK OCH KULTURMILJÖVÅRD
I: Länsstyrelsens övergripande förhållningssätt
II: Utgångspunkter
III: Vägledning vid lämplighetsbedömning

REFERENSER

Bilaga 1. Vägledning för kulturhistorisk landskapsanalys

SAMMANFATTNING

Inledning

Pågående och förväntad utveckling av vindbruket i länet har kommit att bli en viktig fråga i Länsstyrelsens arbete med bland annat kulturmiljöfrågor. Syftet med föreliggande strategi är att påvisa hur kulturmiljövärden i länet ska beaktas vid lokaliseringar av vindkraftanläggningar. Målet är att strategin ska underlätta och effektivisera den tillståndsprocess som föregår etableringen av en vindkraftanläggning samt möjliggöra att riktiga och väl avvägda beslut ska fattas. Strategiarbetet har genomförts inom projekt Vindbruk i Västerbottens län.

Länsstyrelsens övergripande förhållningssätt

I Länsstyrelsens arbete med hållbar regional utveckling ingår att verka för en långsiktig hushållning med länets kulturmiljöresurser. Utgångspunkter för Länsstyrelsens förhållningssätt vid tillståndsgivning av en vindkraftanläggning är gällande lagstiftning, främst kulturminneslagen och miljöbalken, den kunskap som finns om länets kulturmiljöer och den skada som en anläggning kan komma att orsaka en kulturmiljö.

De kulturmiljöer som berörs i föreliggande strategi är fornlämningar, byggnadsminnen, kyrkliga kulturminnen, kulturreservat och kulturmiljöer av riksintresse. I strategin förutsätts att etableringar av vindkraftanläggningar vid nämnda kulturmiljöer förorsakar skada, varför en bedömning måste göras vid varje enskilt fall om det genom olika åtgärder är möjligt att reducera skadan till acceptabel nivå.

Vägledning vid lämplighetsbedömning

Den miljökonsekvensbeskrivning som vindkraftprojektören upprättar inför tillståndsprövningen är mycket viktig. Den ska innehålla bra och tydliga beskrivningar av de kulturmiljöer som kan komma att beröras av planerad vindkraftanläggning, hur kulturmiljöerna kan komma att påverkas och hur man kommit fram till detta samt vilka åtgärder som planeras för att minska den miljöpåverkan som kan tänkas uppstå. Detta arbete bör genomföras som en kulturhistorisk landskapsanalys med konsekvensbedömningar baserade på en helhetssyn på landskapet.

Vid tillståndsprövningar enligt miljöbalken ska avvägningar göras. Värdefulla kulturmiljöer ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada dess kulturvärden. Generellt sett handlar det om att bedöma hur tydligt eller märkbart en miljös specifika kulturvärden kan komma att påverkas – fysiskt, visuellt och audiellt. Faktorer och förhållanden som har särskild betydelse för bedömningen är tids- och egenskapssamband mellan anläggning och kulturmiljö, anläggningens gestaltning och avstånd mellan anläggning och kulturmiljö.

INLEDNING

Bakgrund

Länsstyrelsen Västerbotten har under perioden oktober 2009 till augusti 2011 arbetat med projekt Vindbruk i Västerbottens län. Projektets övergripande syfte och mål har varit att ta fram ett fördjupat kunskapsunderlag för vindbruket i länet så att en utbyggnad kan underlättas och påskyndas till gagn för regional utveckling och snabbare energiomställning. Projektet har finansierats av Boverket och Länsstyrelsen Västerbotten.

Inom den konfliktanalys som genomfördes bedömdes det som angeläget att öka kunskapen om hur kulturmiljövärden i länet – viktiga att värna och bevara - ska beaktas vid lokaliseringar av vindkraftanläggningar. Detta inte minst beroende på vindkraftsprojektörers hitintills knappa behandling av kulturmiljöfrågor i de miljökonsekvensbeskrivningar som upprättas inför etableringen av en vindkraftanläggning. I dessa saknas generellt sett bra beskrivningar av de kulturmiljöer som kan komma att beröras, på vilket sätt de kan komma att påverkas och hur man har kommit fram till detta.

Ett enstaka vindkraftverks fysiska inverkan på den miljö där det byggs är vanligtvis relativt begränsad. En vindkraftsanläggning utgörs dock sällan enbart av ett verk. Idag vittnar utvecklingen av vindbruket i länet om att vindkraftsparkerna blir större och större. En vindkraftanläggning är att betrakta som en industrianläggning. Tillsammans med anslutningsvägar och kraftledningar tar den allt oftare större och större markområden i anspråk och förändrar också i betydande utsträckning karaktären på den miljö där den byggs. Utifrån utvecklingen av vindbruket bedöms framtagandet av en strategi för vindbruk och kulturmiljövård vara nödvändigt.

Syfte och mål

Föreliggande strategi syftar till att påvisa hur kulturmiljövärdena i länet ska beaktas vid lokaliseringar av vindkraftanläggningar.

Målet är att strategin ska underlätta och effektivisera den tillståndsprocess som föregår etableringen av en vindkraftanläggning samt möjliggöra att riktiga och väl avvägda beslut ska kunna fattas.

Avgränsning

De kulturmiljöer som berörs i denna strategi är fornlämningar, byggnadsminnen, kyrkliga kulturminnen, kulturreservat och kulturmiljöer av riksintresse.

Målgrupp

Strategin är främst avsedd för vindkraftsprojektörer, handläggare vid Länsstyrelsen och länets kommuner.

Metod

Strategiarbetet har genomförts av en projektgrupp med specialkompetens inom området. Gruppen bestod av:

- Annika Sander, avdelningschef kulturmiljövård vid Skellefteå museum
- Bo Sundin, länsantikvarie vid Samhällsutvecklingsenheten Länsstyrelsen Västerbotten
- Katrine Nygren, bitr. länsantikvarie och handläggare för bl.a. vindkraftsärenden vid Samhällsutvecklingsenheten Länsstyrelsen Västerbotten
- Lage Johansson, antikvarie för arkeologi och kulturturism vid Skellefteå museum.

- Marita Alatalo, samhällsplanerare vid Samhällsutvecklingsenheten och projektledare för projekt Vindbruk i Västerbottens län. Marita Alatalo har varit sammankallande och ansvarig för att sammanställa projektgruppens slutsatser till strategi.

Projektgruppen har träffats under perioden 2011-03-14 – 2011-06-20

Några definitioner

Kulturmiljö

Med kulturmiljö menas här den av människan påverkade och skapade fysiska miljön som vittnar om historiska och geografiska sammanhang. Kulturmiljön är en del av vårt kulturarv.

Kulturarv

Med kulturarv menas här vårt kollektiva minne som vi medvetet eller omedvetet övertar från tidigare generationer. Det omfattar både materiella (t.ex. fornlämningar, byggnader och kulturlandskap) och immateriella uttryck (t.ex. traditioner, idéer och värden) och hur de kommer till uttryck. Vad som betraktas som kulturarv kan dock förändras över tid.

Kulturmiljövård

Med kulturmiljövård menas här den verksamhet som syftar till att främja kulturmiljöers värden exempelvis genom lagskydd, vård, kunskapsuppbyggnad, information och brukande.

Kulturmiljöers värden

Kulturmiljöers värden kan förklaras i termer av dokumentvärde, upplevelsevärde och pedagogiskt värde**.** Förklaringen av begreppen kan variera beroende på var tyngdpunkten ligger på det som ska beskrivas.

Med *dokumentvärde* avses i denna rapport det värde en miljö har som källmaterial, dvs. lämningens vetenskapliga värde eller dess kunskapsvärde.

Med *upplevelsevärde* avses här en miljös visuella, miljöskapande, symboliska och identitetsskapande värden. Särskilt känsliga är kulturmiljöer med kontemplativa-, ålderdomliga -, monumentala - eller symboliska värden.

- Med kontemplativ miljö menas sådana med religiös betydelse eller annat som förutsätter lugn, tysthet, avskildhet eller storslagenhet.
- Med ålderdomlig miljö menas sådana där ålderdomligheten är en förutsättning för upplevelsen och förståelsen för miljön, t.ex. en fornlämningsmiljö, en länge sedan övergiven industrimiljö, en bymiljö eller ett ängs- och beteslandskap. Dessa miljöer har betydelse för bygders identitet och för deras attraktivitet. Lång kontinuitet i brukandet, t.ex. från forntid och fram till industrisamhällets intåg, ökar värdet.
- Med monumental miljö menas sådana som kan vara uttryck för storslagenhet eller makt, t.ex. väg- och järnvägsbroar, herrgårdsmiljöer och kyrkomiljöer.
- Med symbolisk miljö menas sådana som har en särskild plats i människors medvetande genom minnen, folktro, myter, litteratur eller konst. Dessa miljöer kan utgöra kännetecken för en bygd och är ofta utflyktsmål.

Med *pedagogiskt värde* avses här det värde som gör att man förstår sammanhang. Det pedagogiska värdet utgör en del av en miljös bruksvärde dvs. miljöns värde som resurs för boende, näringsliv, rekreation, friluftsliv och som besöksmål.

Kulturlandskap

Med kulturlandskap menas här ett landskap som mer eller mindre starkt har omvandlats av människan.

VINDBRUK

Ökande intresse för utbyggnad av vindkraften

Nationella långsiktiga mål för landets energiförsörjning är att 50 procent av den energi vi använder år 2020 ska komma från förnybara energikällor. I sammanhanget spelar vindkraften en stor roll.

Som en följd av mycket goda vindförhållanden har Energimyndigheten bedömt Västerbottens län som mycket betydelsefullt för en utbyggnad av vindkraften. Länet har jämförelsevis stora arealer utpekade områden av riksintresse för vindbruk och intresset av att få bygga vindkraftanläggningar är både stort och ökande[1]. I september 2011 fanns drygt 110 byggda vindkraftverk på 12 olika platser i länet. Beviljade tillstånd för uppförande av nära 300 verk på 10 andra platser. Visat intresse bland olika vindkraftprojektörer att få bygga nära 850 vindkraftverk på nära 40 platser i länet.

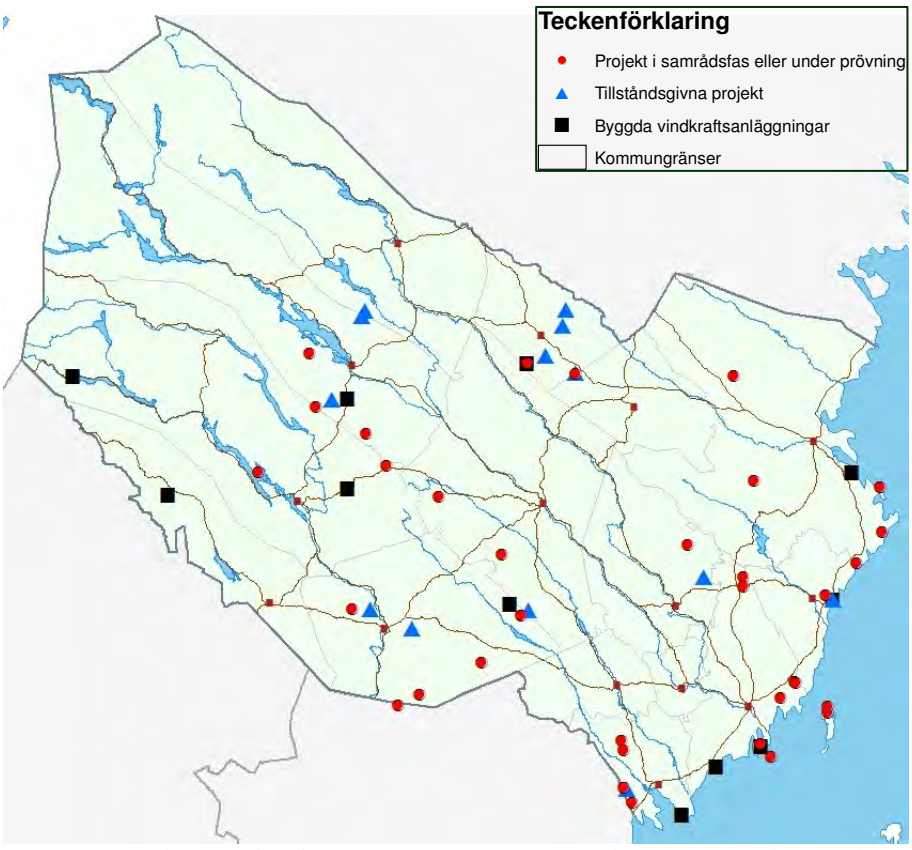

Figur 1. Läget i Västerbottens län hösten 2011. De svarta fyrkanterna markerar platser där vindkraftanläggningar finns uppförda, de blå trianglarna visar var projektörer har fått tillstånd att bygga (vissa är redan under uppförande) och de röda punkterna markerar var projektörer håller på att samråda eller ansöka om tillstånd att få bygga vindkraftanläggningar.

[1] Energimyndigheten arbetar för närvarande med att revidera områdena av riksintresse för vindbruk. Arbetet beräknas bli klar under 2012.

Kortfattat om vindkraftanläggningars miljöpåverkan

Den pågående vindkraftsutbyggnaden har kommit att bli en viktig fråga i kulturmiljöarbetet. Många områden i länet med höga vindvärden har ofta också höga kulturvärden. Det gör att anspråken på att få bygga vindkraftanläggningar kan ställas mot kraven på att respektera och skydda kulturmiljöers värden.

Ett enstaka vindkraftverks fysiska inverkan på marken där det byggs är relativt begränsad. Den markyta som tas i anspråk är förhållandevis liten och de markbundna komplikationer av antikvarisk art som kan uppstå är i huvudsak möjliga att hantera. Som tidigare nämnts är dock utvecklingen av vindbruket i länet sådan, att de anläggningar som byggs tenderar att bli större och större både ytmässigt och i omfattning av antal verk. De enskilda verken byggs också i dag med allt högre höjder och med större rotorblad.

Delar av Bleikevare vindkraftspark om 18 verk, Dorotea kommun. Foto: Marita Alatalo

Till en vindkraftanläggning - som är att betrakta som en industrianläggning - räknas också anslutningsvägar och kraftledningar, vilket gör att avtrycken i landskapet kan bli stora. Vindkraftverkens hinderbelysning och rotorblad som är i ständig rörelse gör också att de drar till sig uppmärksamhet.

Möjligheterna att genom utformning och färgsättning låta dem inordna sig i landskapet kan betraktas som små. Naturligtvis har landskapets topografi, rumsbildning och skala samt parkernas storlek med antal verk och placering och dess utformning betydelse för vilken inverkan de gör. I ett område med höjdskillnader syns verken ibland inte ens på relativt nära håll, medan de syns på längre håll i vissa riktningar, till exempel längs dalgångar. I flacka öppna landskap eller över vatten kan verken påverka kulturmiljöer flera mil bort. I storskaliga odlingslandskap med vida öppna horisonter tenderar verken att inordna sig bättre än i småskaliga, mer rumsligt begränsade miljöer, åtminstone så länge antalet verk är begränsat. Detta beror dock mindre på topografin, utan mer på det faktum att storskaliga slättlandskap ofta är områden med moderna tekniska inslag och driftsformer som är i tidsmässig samklang med industrisamhället och vår tid. Detsamma kan också gälla moderna industrimiljöer och hamnmiljöer.

KULTURMILJÖVÅRD

Kulturmiljövårdens syfte och mål

Kulturmiljövården syftar till att främja kulturmiljöers värden exempelvis genom lagskydd, vård, kunskapsuppbyggnad, information och brukande. Kulturmiljövårdens mål grundas på nationella kulturpolitiska mål[2] som har fastslagits av riksdag och regering och regionala verksamhetsmål för kulturmiljöområdet[3]. Målen är formulerade med utgångspunkt från gällande lagstiftning.

Nio av de nationella miljökvalitetsmålen har direkt betydelse för kulturmiljövårdens arbete med bevarandet av vårt kulturarv[4].

Kulturmiljöers status

Kulturmiljöer och dess värden behandlas och skyddas genom:

- Kulturminneslagen (KML) [5]
- Miljöbalken (MB)[6],
- Plan- och bygglagen (PBL)[7].

Fornlämningar

Fasta fornlämningar är skyddade enligt kulturminneslagen[8]. Alla kända fornlämningar finns registrerade i Riksantikvarieämbetets databas över fornlämningar i Sverige (FMIS)[9]. Det finns omkring 22 000 kända fornlämningar i länet. Det är förbjudet att utan tillstånd rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fast fornlämning.

Till en fast fornlämning hör också ett fornlämningsområde på marken så stort som det behövs för att bevara fornlämningen med hänsyn till dess art och betydelse. Området är till för att man ska kunna uppfatta och förstå en fornlämning i sin miljö. Fornlämnings-områdets omfattning bestäms av Länsstyrelsen.

Den som planerar eller utför ett arbete, ska ta reda på om någon känd fornlämning berörs. Länsstyrelsen eller museum kan ge information. Om en känd fornlämning berörs är det nödvändigt att så tidigt som möjligt samråda med Länsstyrelsen.

---

[2] Prop. 2009/10: 3 Tid för kultur.
[3] Länsstyrelsen 2006, Västerbotten genom tiderna III.
[4] www.miljomal.se - Miljömålsportalen
[5] Lagen om kulturminnen mm. SFS 1988: 950
[6] Miljöbalken, SFS 1998: 808
[7] Plan- och bygglag SFS 2010: 900
[8] Som fornlämning räknas t.ex. gravrösen, fångstgropar, tomtningar, sedan länge övergivna bosättningar.
[9] www.raa.se , Riksantikvarieämbetet

När ett större markområde berörs av ett arbetsföretag kan Länsstyrelsen besluta att en **särskild arkeologisk utredning** ska göras. Utredningen behövs för att ta reda på om det finns antikvariska hinder för arbetsföretaget. Utredningen kan bestå av kart- och arkivstudier, fältinventeringar samt eventuella provgropar, fosfatkartering och schaktdragning.

Fornlämning i form av gravröse vid Fisksjön, Umeå kommun. Foto: Katrine Nygren

Om fornlämningar påträffas under utredningen är den ett underlag som gör det möjligt för exploatören att undvika dessa i den fortsatta planeringen av arbetsföretaget. Om exploatören ändå vill söka tillstånd till ingrepp i en påträffad fornlämning fungerar utredningen som ett underlag för Länsstyrelsens ställningstagande i frågan.

Ibland behöver Länsstyrelsen ett bättre beslutsunderlag för att bedöma en fornlämnings värde i förhållande till det ingrepp som planeras. En **förundersökning** som ger besked om fornlämningens art, innehåll och utsträckning måste då genomföras. Förundersökningen kan ge svar på om fornlämningen ska bevaras eller tas bort, med eller utan vidare arkeologisk dokumentation. Om Länsstyrelsen avgör att en fornlämning kan tas bort beslutas om en **särskild undersökning/slutundersökning.** Omfattningen av en slutundersökning beror på fornlämningens art, innehåll och vetenskapliga betydelse.

Det är enligt lagen exploatören som i normalfall står för alla arkeologiska kostnader. Undantag kan göras om det i förundersökningen visar sig att fornlämningen inte berörs av arbetsföretaget eller om Länsstyrelsen inte tillåter fortsatt ingrepp, dvs. att exploatören inte kan genomföra det planerade arbetsföretaget.

Byggnadsminnen

Byggnadsminnen är också skyddade enligt kulturminneslagen. Byggnadsminnen är byggnadsverk som genom sitt kulturhistoriska värde är ”synnerligen märkliga eller som ingår i ett synnerligen märkligt bebyggelseområde”. Ett flertal av dessa har stor betydelse för länets upplevelse- och turistnäring.

Det är enligt 3 kap. KML, Länsstyrelsen som avgör om byggnadsverk ska skyddas som byggnadsminne. I länet finns nära 80 byggnadsminnen. En byggnadsminnesförklaring innebär att staten har pekat ut ett byggnadsverk som nationellt värdefullt. Syftet är att det ska skyddas från negativ påverkan och vårdas på ett sådant sätt att det bevaras för mycket lång tid. Till ett byggnadsminne hör oftast ett skyddsområde vilket är angivet i beslutet.

Statligt ägda byggnadsminnen kallas statliga byggnadsminnen och skyddas genom förordningen om statliga byggnadsminnen[10]. I Västerbottens län finns 12 statliga byggnadsminnen och för dessa är Riksantikvarieämbetet tillsynsmyndighet.

Byggnadsminnet Norgefarargården i Klimpfjäll, Vilhelmina kommun. Foto: Marita Alatalo

Kyrkliga kulturminnen

Kyrkliga kulturminnen är skyddade enligt kulturminneslagens fjärde kapitel. Alla kyrkor och begravningsplatser invigda före 1940 skyddas genom lagen. För att skydda nyare särskilt värdefulla kyrkomiljöer kan Riksantikvarieämbetet fatta speciella beslut. I

[10] SFS 1988: 1229.

Västerbottens län finns 69 skyddade kyrkor och nästan lika många skyddade begravningsplatser. Sju nyare kyrkor är skyddade genom särskilda beslut.

Länets viktigaste kyrkomiljöer är även utpekade som riksintressen. De kyrkliga kulturminnena ska vårdas och skyddas mot påverkan som skadar det kulturhistoriska värdet och upplevelsen av miljön. Staten avsätter årligen pengar till kyrkoantikvarisk ersättning för vården av det kyrkliga kulturarvet.

Åsele kyrka byggd 1936 är kyrkligt kulturminne. Foto: Andreas Grahn

Kulturreservat

Kulturreservat är en skyddsform som inrättades 1999 med miljöbalken[11]. Ett kulturreservat ska skydda och bevara ett värdefullt kulturpräglat landskap, det vill säga de spår och lämningar av människan som visar på äldre tiders hävd och brukningsformer. Syftet med kulturreservaten är att det i framtiden ska finnas möjlighet att förstå och uppleva hur människan genom historien nyttjat landskapet och hur vårt moderna markutnyttjande vuxit fram.

[11] Före 1999 skyddades vissa värdefulla kulturmiljöer som naturreservat enligt naturvårdslagen. Det finns flera naturreservat där syftet till stor del är att bevara en värdefull kulturmiljö och landskapsbild t.ex. Rataskär, Robertsfors kommun; Bjuröklubb, Skellefteå kommun; Svansele dammängar, Norsjö kommun; Koppsele, Malå kommun; Snöan och Stora Fjäderägg , Umeå kommun och Hummelholm , Nordmaling kommun samt delar av Marsfjället, Vilhelmina kommun och Vindelfjällen, Storuman- Sorsele kommuner.

Det finns för närvarande två kulturreservat inom länet. 2002 bildades reservatet Rörträsks silängar i Norsjö kommun[12] och 2005 bildades reservatet Aatoklimpoe – en samisk kulturmiljö som ligger inom Södra Storfjällets område i Storumans kommun[13]. Skydd och hänsyn för det avgränsade reservatsområdet anges i särskilda skötselvillkor.

Kulturreservatet Rörträsks silängar med Petikån och konstgjorda bevattningssystem, Norsjö kommun. Foto: Jeanette Joelsson

Riksintressen

Kulturmiljöer av riksintresse i länet är utvalda för att de speglar vår landsändas speciella historia. De belyser olika skeden som är unika och viktiga att bevara för att människor ska kunna avläsa och förstå den egna historien. Ett riksintresse behöver därför inte vara unikt för Sverige eller sakna motsvarighet i någon annan del av landet.

Riksintressemiljöer från olika tidsperioder är viktiga att bevara för att förstå helheten. Begreppet riksintresse blev en lagteknisk term i och med naturresurslagen trädde i kraft 1987. Riksantikvarieämbetet och Länsstyrelsen gjorde i slutet av 1980-talet

[12] Informationsfolder Rörträsks silängar (2004)
[13] Informationsfolder Aatoklimpoe, Atoklimpen – en samisk kulturmiljö (2006)

bedömningen att drygt 50 områden i länet hade så stora värden att de skulle utgöra kulturmiljöer av riksintresse[14].

Bestämmelserna för våra riksintressen är sedan 1999 samlade i miljöbalkens 3:e och 4:e kapitel. Där slås fast att riksintressena ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada kulturmiljön. Kommunalt fastställda planbestämmelser ska sedan mer i detalj ange vad som gäller för ett riksintresse. Långt ifrån alla riksintresseområden har dock sådana planbestämmelser.

Äldre tiders småskaliga nyttjande av vindkraft. Väderkvarn inom riksintresseområdet Holmö by. Foto: Bo Sundin

Länsstyrelsen påbörjade under 2010 en översyn av riksintresseområden med avseende på avgränsningar, hotbilder och beskrivningar. På Riksantikvarieämbetet pågår också ett arbete bland annat med att bättre definiera begreppet ”påtaglig skada”.

[14] Västerbotten genom tiderna I. Kulturmiljöer av riksintresse (1991).

Kulturmiljöer av lokal betydelse

Värdefulla kulturmiljöer, utöver riksintressemiljöerna, redovisas i kommunala kulturmiljöprogram och i kommunernas översiktsplaner enligt plan- och bygglagens bestämmelser[15].

Fiskeläget Vånören, Skellefteå kommun. Foto: Katrine Nygren

[15] Plan- och bygglag, SFS 2010: 900.

Helhetsperspektivets ökande betydelse

Landskapet som helhet och företeelse har stor betydelse för att till fullo kunna förstå de kulturhistoriska sammanhangen. Sveriges ratificerande av Landskapskonventionen kommer att få stor betydelse för kulturmiljövårdens fortsatta arbete.[16]

Landskapskonventionen är en överenskommelse mellan Europarådets medlemmar. Sverige ratificerade konventionen helt nyligen vilket innebär att man åtar sig att genomföra den. Enligt konventionen definieras landskap som ett område sådant som det uppfattas av människor och vars karaktär är resultatet av påverkan av och samspel mellan naturliga och/eller mänskliga faktorer.

Genom att ratificera landskapskonventionen åtar vi oss att skydda, förvalta och planera vårt landskap i enlighet med konventionens intentioner. Detta innebär bland annat att Sverige ska:

- erkänna landskapets betydelse i den egna lagstiftningen
- öka medvetenheten om landskapets värde och betydelse i det civila samhället, i privata organisationer och hos offentliga myndigheter
- främja delaktighet i beslut och processer som rör landskapet lokalt och regionalt
- utveckla en helhetssyn på landskapets värden och hållbar förvaltning av dessa
- utbyta kunskap och delta i europeiska samarbeten om frågor som rör landskapet.

Vy över kulturlandskapet vid Vindelgransele, Vindelälvens dalgång, Lycksele kommun. Foto: Jan Norrman, Riksantikvarieämbetet.

[16] Se vidare t.ex. The European Landscape Convention http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/Landscape/default_en.asp och Riksantikvarieämbetet information om Landskapskonventionen www.raa.se

VINDBRUK OCH KULTURMILJÖVÅRD

I: Länsstyrelsens övergripande förhållningssätt

Länsstyrelsen arbetar för att främja en hållbar regional utveckling och i det arbetet ingår bland annat att verka för en långsiktig hushållning med länets kulturmiljöresurser.

De kulturmiljöer som berörs i denna strategi är:

- fornlämningar
- byggnadsminnen
- kyrkliga kulturminnen
- kulturreservat
- kulturmiljöer av riksintresse.

Länsstyrelsens övergripande förhållningssätt är att:

Lokaliseringar av vindkraftanläggningar vid fornlämningar, byggnadsminnen, kyrkliga kulturminnen, kulturreservat och kulturmiljöer av riksintresse, förorsakar skada.

En bedömning måste göras från fall till fall om det genom olika åtgärder är möjligt att reducera skadan till acceptabel nivå.

Utpekade kulturmiljöer av mer lokalt bevarandevärde i kommunala kulturmiljöprogram och planer (översikts-, områdes- eller detaljplaner) ska också beaktas vid lokaliseringar av vindkraftanläggningar.

II: Utgångspunkter

Utgångspunkter för Länsstyrelsens övergripande förhållningssätt vid tillståndsgivningen av en vindkraftanläggning är:

- gällande lagstiftning, främst kulturminneslagen[17] och miljöbalken[18]
- den kunskap som finns om länets kulturmiljöer
- den skada som en anläggning kan komma att förorsaka en kulturmiljö.

Fornlämningar

Alla fornlämningar - såväl kända som okända - är skyddade enligt kulturminneslagens andra kapitel. Till en fornlämning hör ett fornlämningsområde, så stort område på marken eller på sjöbotten som behövs för att bevara fornlämningen och ge den ett tillräckligt utrymme med hänsyn till dess art och betydelse.

[17] SFS 1988: 950
[18] SFS 1998: 808

Det är den som planerar eller utför ett arbetsföretag som har ansvaret att ta reda på om någon känd fornlämning berörs. Om fornlämning berörs ska kontakt tas med Länsstyrelsen för samråd. Om en fornlämning som tidigare är okänd påträffas under grävning eller annat arbete, skall arbetet omedelbart avbrytas. Den som leder arbetet skall omedelbart kontakta Länsstyrelsen.

Länsstyrelsen beslutar i förekommande fall om gränser för fornlämningsområde, särskild arkeologisk utredning, förundersökning eller särskild undersökning/slutundersökning ska göras.

Fornlämning i form av gravrösen Åheden-Nordansjö, Umeå kommun.
Foto: Jan Norrman, Riksantikvarieämbetet.

Byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen

Byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen är skyddade enligt 3 och 4 kap. kulturminneslagen. Föreskrifterna för byggnadsminnen kan också innehålla bestämmelser om området kring byggnaden för att byggnadsminnets utseende och karaktär inte ska förvanskas[19].

Beroende på hur berörd byggnad kan komma att påverkas bedömer Länsstyrelsen till exempel om och vilket hänsyns- eller skyddsavstånd som kan vara lämpligt för att kulturvärdena inte ska skadas.

[19] SFS 2000: 265, Lag om ändring i lagen (1988: 850) om kulturminnen.

Kulturreservat

Kulturreservat är skyddade enligt 7 kap. miljöbalken. Kulturreservat bildas för att skydda och bevara värdefullt kulturpräglat landskap. Inom reservatsområdet kan det även finnas byggnad eller anläggning som är byggnadsminne, kyrkligt kulturminne eller fast fornlämning och som då är skyddade enligt kulturminneslagen.

Länsstyrelsen bedömer vid förekommande fall den skada som en vindkraftanläggning kan komma att orsaka. En skyddszon mellan reservat och planerad anläggning kan komma att tillämpas för att minimera skadeverkningarna.

Vy över kulturreservatet Aatoklimpoe/Atoklimpen, Storumans kommun. Foto: Lars Bygdemark

Kulturmiljöer av riksintresse

Enligt 3: e och 4: e kap. miljöbalken ska områden av riksintresse prioriteras i planeringen av mark- och vatten och dess värden får inte påtagligt skadas.

För att kulturmiljöer av riksintresse ska komma till sin fulla rätt, spelar hänsynstagande till det omgivande landskapet stor roll. I riksintressemiljöerna finns inte sällan kulturmiljöer som är skyddande enligt kulturminneslagen. Länets två kulturreservat är också kulturmiljöer av riksintresse.

Länsstyrelsen bedömer vid förekommande fall den skada som en vindkraftanläggning kan komma att orsaka. En skyddszon mellan berört riksintresseområde och planerad anläggning kan komma att tillämpas för att minimera skadeverkningarna.

De flesta vindkraftanläggningar etableras i dag inom utpekade riksintresseområden för vindbruk (se sidan 6), om dessa sammanfaller med utpekade kulturmiljöer av riksintresse sker en vägning mellan de båda riksintressena enligt 3 kap. 10§ miljöbalken.

Vy över Bygdeå i Robertsfors kommun med den medeltida kyrkan från 1539.
Foto: Jan Norrman, Riksantikvarieämbetet.

III: Vägledning vid lämplighetsbedömning

Kulturmiljöers behandling i en miljökonsekvensbeskrivning

Den miljökonsekvensbeskrivning (MKB)[20] som vindkraftprojektören ska upprätta inför ansökan om att få tillstånd att bygga en vindkraftanläggning ska innehålla:

- ✓ Bra och tydliga beskrivningar av de kulturmiljöer som kan komma att beröras av planerad vindkraftanläggning.
- ✓ Bra och tydliga beskrivningar och bedömningar över hur kulturmiljöerna kan komma att påverkas och hur man kommit fram till detta.
- ✓ Bra och tydliga beskrivningar och bedömningar av vilka åtgärder som planeras för att minska den miljöpåverkan som kan tänkas uppstå, hur skador kan minimeras och hur anläggningen kan anpassas till kulturmiljöerna.

Det är viktigt att vindkraftprojektören så tidigt som möjligt i tillståndsprocessen blir medveten om vilken eller vilka kulturmiljöer som kan antas bli berörda och visa respekt för dess kulturvärden. I analysen ska de specifika kulturvärdena som respektive objekt/område är förknippade med vara utgångspunkt. Analysen ska identifiera och beskriva direkta och indirekta effekter och konsekvenser som etableringen kan medföra.

I samtliga fall finns behov av att också visualisera påverkan med exempelvis fotomontage.

Då upplevelsen av kulturmiljöer – såväl av enskilda objekt som av områden - ofta är beroende av omgivande miljö genomförs arbetet lämpligast som en kulturhistorisk landskapsanalys med konsekvensbedömning baserad på en helhetssyn på landskapet och gällande lagstiftning, främst miljöbalken och kulturminneslagen. För vägledning se bilaga 1.

Om påtaglig skada

Enligt miljöbalken ska kulturmiljöer så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada dess kulturvärden. Inför lokaliseringen av en vindkraftanläggning och tillståndsprövning bedömer Länsstyrelsen vilken skada som kan uppkomma. Påtaglig skada kan innebära att etablering inte kan ske. Generellt sett handlar det om att bedöma hur tydligt eller märkbart en miljös specifika kulturvärden kan komma att påverkas – fysiskt, visuellt och audiellt. Vid bedömningen spelar vindkraftprojektörens MKB en stor roll.

Faktorer och förhållanden som har särskild betydelse för bedömningen av påtaglig skada på kulturmiljövärden är:

- — Tids- och egenskapssamband mellan anläggning och kulturmiljö
- — Anläggningens gestaltning
- — Avstånd mellan anläggning och kulturmiljö

[20] Enligt 6 kap miljöbalken.

Tids- och egenskapssamband mellan vindkraftanläggning och kulturmiljö

Den kanske viktigaste aspekten vid bedömningen av påtaglig skada är att se om det finns ett tidssamband mellan planerad vindkraftanläggning och den miljö den är tänkt att lokaliseras till - ju tydligare tidssamband desto mindre blir konflikten. En vindkraftanläggning är att betrakta både som en industrianläggning och ett nytt teknologiskt inslag och bör analyseras och beskrivas i jämförelse med befintliga samband som finns i den miljö där de är planerade att uppföras.

Storskaligt högteknologiskt jordbrukslandskap. Foto: Marita Alatalo

I ett historiskt karaktärslandskap - det vill säga i ett landskap med tydligt (stort) tidsdjup och många ålderdomliga karaktärselement och strukturer - är vindkraftanläggningar i princip olämpliga. Den pedagogiska möjligheten att uppleva och förstå kulturmiljövärdena minskar när intrycken distraheras av vindkraftverk.

Miljöer som däremot förändrats kontinuerligt (litet tidsdjup) med tillkommande bebyggelse, industrier, hamnar, vägar, järnvägar, kraftledningar och dammar, och som kännetecknas av rationella driftsformer, storskalighet, expansion och teknikutveckling – har de bästa förutsättningarna att inrymma vindkraftanläggningar. Det är också så att verk som uppfattas stå i anslutning till de anläggningar de ska betjäna kan ges en funktionell och förtydligande tolkning.

Mellan ålderdomliga och industriella eller industriliknande miljöer finns också landskapsavsnitt där vindkraftanläggningar kan passa. Dessa landskapsavsnitt karaktäriseras av både gammalt och nytt och kan därför tåla vindkraftsparker utan att helhetsperspektivet behöver gå förlorat. Viktigt är dock att lokaliseringen anpassas

avseende val av plats, storlek, antal verk etc. för att underordna sig eller samverka med kulturlandskapet och dess gränser och ägosystem.

Det är sammanfattningsvis viktigt att påpeka, att en lämplighetsbedömning inte utgår från att äldre företeelser generellt sett har ett högre värde än senare tids uttryck, utan från vilka egenskaper som bäst kan överensstämma med och därmed bäst kan tåla en vindkraftanläggning. Tidssamband och egenskapssamband ger med andra ord de bästa förutsättningarna för vindkraftsetableringar.

Översiktlig analys av länets kulturmiljöer av riksintresse

Av länets kulturmiljöer av riksintresse är det förhållandevis få som i dag är påverkade av industrietableringar eller industriliknande verksamhet sedan de bildades 1987. Efter en översiktlig analys kan det konstateras att merparten av riksintressemiljöerna bedöms vara lite eller inte alls påverkade, se figur 2.

Fem av riksintressemiljöerna är förvisso industri- eller bruksmiljöer, men det innebär följaktligen inte per automatik att de är förenliga och mer tåliga för vindkraftanläggningar än andra kulturmiljöer.

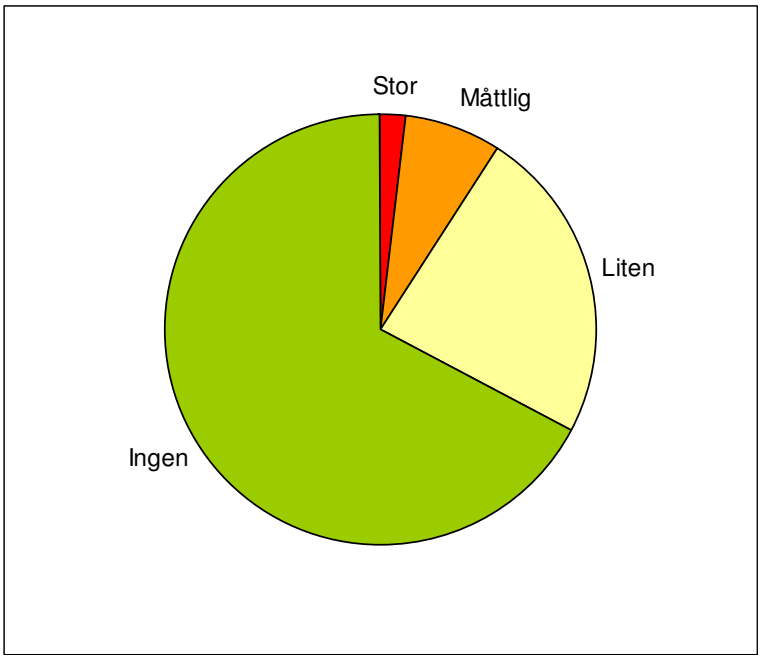

Figur 2. Översiktlig bedömning av hur länets riksintresseområden har påverkats av industrietableringar eller industriliknande verksamhet sedan de utpekades som riksintressen år 1987.

Olofsfors bruksområde med kvarnen och masugnsbyggnaden vid Leduån, Nordmaling kommun. Foto: Länsstyrelsens arkiv

Anläggningars gestaltning

Vid bedömning av vilken skada en anläggning kan förorsaka en kulturmiljö har dess gestaltning i form av storlek, utformning och placering betydelse. Termer som används för att förklara vindkraftverks och vindkraftanläggningars miljöpåverkan är till exempel hur de dominerar, konkurrerar, samverkar eller inordnar sig sin omgivning.

En anläggnings storlek och i vilken typ av landskap den placeras i spelar en stor roll för hur den **dominerar** sin omgivning. Stora vidsträckta parker med många vindkraftverk dominerar mer än små parker med färre verk. I landskap med stark prägel av ålderdomlighet, som är det känsligaste karaktärslandskapet ur kulturmiljövårdens perspektiv, skulle även den allra minsta anläggningen dominera. Landskapets topografi och skala spelar en roll för hur en anläggning uppfattas och hur dominant den upplevs. I ett område med höjdskillnader syns verken ibland inte ens på relativt nära håll, medan de syns längre i vissa riktningar – längs siktlinjer eller siktstråk till exempel längs dalgångar och vattendrag eller längs skogskanter och större vägar. I flacka öppna landskap, vid obrutna horisontella linjer eller över vatten kan verken dominera kulturmiljöer på flera mils avstånd. Storskaliga odlingslandskap med vida öppna horisonter tenderar att inordna verken bättre än småskaliga, mer rumsligt begränsade miljöer. I sådana miljöer

har inte heller verkens höjd samma betydelse. Storskaligt slättlandskap präglas också ofta av moderna driftsformer som är i tidsmässig samklang med industrisamhället.

En anläggning kan genom sin skala och rörelse **konkurrera** ut enskilda landmärken eller karaktärselement. Vertikala karaktärselement som t.ex. kyrkor och fyrar uppfattas inte sällan som orienteringspunkter eller landmärken och sätter ofta sin prägel på ett landskap. Ett modernt vindkraftverk har en totalhöjd på ca 150-200 m och ett kyrktorn brukar vanligtvis ha en höjd på ca 15-50 m. Olämpliga och okänsliga placeringar av vindkraftverk kan på ett påtagligt sätt innebära att historiska karaktärselement och landmärken tappar sin betydelse.

För att en anläggning ska **samverka** eller **inordna** sig sin omgivning måste dess storlek, utformning och placering ta utgångspunkt i omgivande miljöers skala, former och färger. Erfarenheter från redan byggda vindkraftsparker vittnar dels om att vindkraftverk bör placeras i grupper, dels att grupper av verk på ett fåtal platser i landskapet upplevs som mindre störande än spridda verk över en större yta. Vidare att verk inom samma grupp bör ha samma storlek och utformning samt placeras i mönster som samverkar med omgivande landskapet. Avstånden mellan vindkraftverk i samma grupp bör också vara lika. Kulören på verken ska väljas så att de harmoniserar med landskap och himmel och vara samma för alla verk i samma grupp. Det kan också påpekas att text, logotyper eller annan reklam, på maskinhus, torn eller på andra byggnader i anslutning till verken bidrar till att påverka den miljö där de placeras.

Vindkraftverk i Hörnefors, Umeå kommun. Foto: Marita Alatalo

Avstånd mellan vindkraftanläggning och kulturmiljö

För att inte påtagligt skada kulturvärden av betydelse, kan det vara nödvändigt att iaktta ett respektavstånd mellan vindkraftanläggningen och kulturmiljön eller en skyddszon runt kulturmiljön.

Generellt kan man säga att ju längre bort från en kulturmiljö en anläggning placeras, desto mindre påverkar den miljön. Riksantikvarieämbetet relaterar till två typer av avstånd:

- dels ett frisiktsområde – varifrån utblickarna bör hållas helt fria från vindkraftverk,
- dels ett generellt hänsynsavstånd om ca 15 km från kulturmiljöns värdekärna.

”Det generella hänsynsavståndet ska ses som ett riktmärke, varifrån avsteg måste kunna göras med både några kilometer neråt och uppåt”[21].

Det är naturligtvis svårt att ha ett fast värde på ett hänsynsavstånd, inte minst beroende på att vindkraftverkens höjd förändras över tid i takt med teknikutvecklingen. De vindkraftverk som byggdes på slutet av 1990-talet hade en totalhöjd på ca 75-80 m. Sedan dess har höjden på verken ökat och i dag byggs mest verk med en totalhöjd på 150-200m. De enskilda anläggningarnas storlek i antal verk har också markant förändrats. I slutet av 1990-talet bestod en vindkraftanläggning ofta av 1 – 3 verk. I dag byggs i länet parker om 40 och önskan finns bland projektörer att bygga anläggningar upp till 200 verk. Hur morgondagens vindbruk kommer att te sig vet vi förstås inte.

Förutom vindkraftanläggningens storlek, utformning och placering, har andra faktorer betydelse i sammanhanget som t.ex. kulturmiljöns karaktär, omgivningens grundläggande förutsättningar som topografi och skala. Lämpligt avstånd eller omfattning av skyddszon måste följaktligen bedömas från fall till fall, se figur 3.

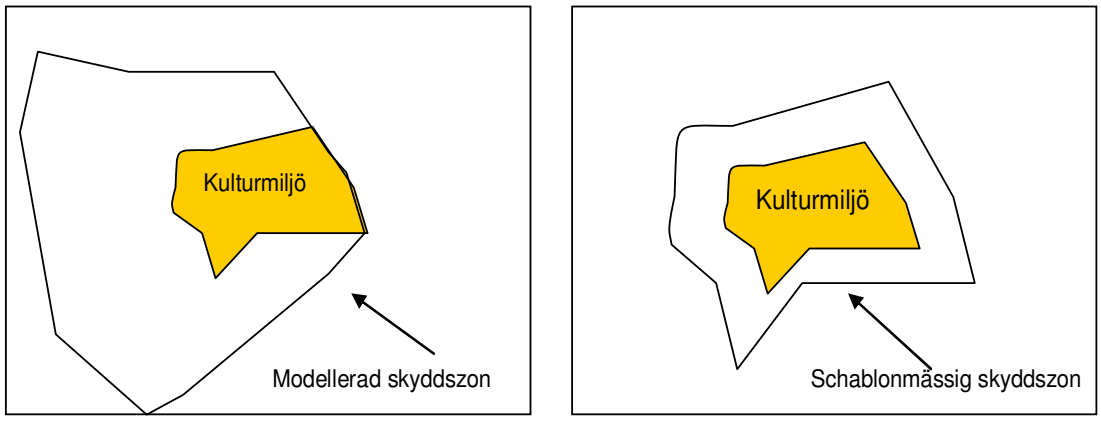

Figur 3. Principskiss över modellerad resp. schablonmässig skyddszon

[21] s.12 Sveriges kust- och skärgårdslandskap. Kulturhistoriska karaktärsdrag och känslighet för vindkraft. Rapport från Riksantikvarieämbetet 2003: 4.

Vid bedömningen kan också de värden som gör kulturmiljöerna värda att värna och bevara, vara utgångspunkter. Kategorier av värden som oftast används för att förklara kulturmiljöers värden är *dokumentvärde, upplevelsevärde och pedagogiskt värde* (för förklaring se sidan 4). Dokumentvärdet är nästan alltid det lättaste att tillgodose vid etableringar av vindkraftanläggningar och det pedagogiska värdet går också i många fall att ta hänsyn till. En kulturmiljös upplevelsevärde är däremot av förklarliga skäl betydligt svårare att hantera, då det i hög grad handlar om indirekta skador. För kulturmiljöer med högt upplevelsevärde krävs med generaliserade ordalag den mest omfattande skyddszonen.

I strategiarbetet har en översiktlig bedömning av riksintresseområdenas kulturvärden genomförts. I figurerna 5 – 7 på följande sidor redogörs för denna bedömning. Här måste tilläggas att värderingen av miljöernas kulturvärde kontinuerligt måste ses över på grund av förändringar som sker t.ex. samhällsomvandlingar eller restaureringar.

Vid bedömningen har det prövats om de olika värdena är höga, måttliga eller låga. Om värdet bedöms vara högt har det markerats med rött i figuren, om det är måttligt markeras det med gult och om det är lågt har det markerats med grönt, se figur 4.

	Dokumentvärde	Upplevelsevärde	Pedagogiskt värde
Högt			
Måttligt			
Lågt			

Figur 4. Modell för översiktlig bedömning av riksintresseområdenas kulturmiljövärden

Riksintresse	Typ av miljö	Dokumentvärde	Upplevelsevärde	Pedagogiskt värde
Olofsfors Järnbruk, Nordmaling kn	Bruks-/ Industrim.			
Hummelholms by, Nordmaling kn	By-/Odlingsm.			
Centrala Nordmaling med kyrkan	Kyrkomiljö			
Del av Robertsfors brukssamhälle	Bruks-/ Industrim.			
Ratan, Robertsfors kn	Sjöfarts-/ Bym.			
Nysätra, Robertsfors kn	Kyrkom.			
Holmsjöberget, Robertsfors kn	Fornl.m.			
Bygdeå, Robertsfors kon	Kyrkomiljö			
Örviken, Skellefteå kn	Industrim.			
Västra delarna av centrala Skellefteå	Kyrko-/militärm.			
Lövånger, Skellefteå kn	Kyrkomiljö			
Byskeälven inom Skellefteå kn	Älvdalsbygd			
Bjurön - Fällan, Skellefteå kn	Sjöfarts-/ Bym.			
Byarna runt Bygdeträsket, Skellefteå kn	Odl.landsk/ Bym.			
Åheden - Nordansjö, Umeå kn	Fornl.miljö			
Vindelälven inom Umeå kn	Älvdalsbygd			
Umeå centrum	Stadsmiljö			
Stor-Fjäderägg, Umeå kn	Fornl.-/Kustm.			
Snöan, Umeå kn	Fornl.-/Kustm.			
Norrfors - Klabböle, Umeå kn	Älvdalsbygd/ Fornl.m.			
Norrbyskär, Umeå kn	Industrimiljö			
Holmöns by, Umeå kn	Bym./ Odl.landsk.			
Västerbacken Holmsund, Umeå kn	Industrim.			

Figur 5. Översiktlig bedömning av riksintresseområden i kustkommunerna.

Skolbyggnader på Långgrundet på Norrbyskär, Umeå kommun. Foto: Länsstyrelsens arkiv.

Riksintresse	Typ av miljö	Dokumentvärde	Upplevelsevärde	Pedagogiskt värde
Vindelälven, inom Lycksele kn	Älvdalsbygd			
Bjurträsk, Lycksele kn	Bymiljö/ Odl.landsk.			
Fäboliden, Lycksele kn	Bymiljö/ Odl.landsk.			
Vägsele, Lycksele kn	Fornl.-/Bymiljö			
Pausele - Pauliden, Lycksele kn	Odl.landsk/ Våtslåtter			
Örträsk by, Lycksele kn	Fornl.-/Bymiljö			
Rörträsks silängar, Norsjö kommun*	Odl.landsk/ Våtslåtter			
Svansele dammängar, Norsjö kn	Odl.landsk/ Våtslåtter			
Degerfors, Vindelns kn	By-/Kyrkmiljö			
Vindelälven, del av Vindelsn kn	Älvdalsbygd			
Vindelälven, del av Vännäs kn	Älvdalsbygd			
Torvsjö, Åsele kn	Bymiljö/ Odl.landsk.			
Hälla, Åsele kn	Fornl.miljö			

*Kulturmiljö av riksintresse som också är kulturreservat

Figur 6. Översiktlig bedömning av riksintresseområden i inlandskommunerna.

Svansele dammängar längs Petiksån, Norsjö kommun. Foto: Lars Bygdemark

Riksintresse	Typ av miljö	Dokumentvärde	Upplevelsevärde	Pedagogiskt värde
Laiksjö, Dorotea kn	By			
Åkernäs, Överstjuktan, Sorsele kn	Nybygge			
Vindelälven inom Sorsele kn	Älvdalsbygd			
Tjulträsk, Sorsele kn	Nybygge			
Laisälven inom Sorsele kn	Fornlämningsmiljö			
Gillesnoule; Sorsele kn	Kyrkomiljö			
Ammarnäs, Sorsele kn	Kyrkom/ Odl.landsk.			
Järnvägsmiljön i Storuman	Järnvägsmiljö			
Hemavan, Storuman kn	Odl.landsk/ Våtslåtter			
Gunnarns by - Juktåkolonin, Storuman kn	Bymiljö/ Odl.landsk.			
Brandsfjället /Gausjosjön, Storuman kn	Samisk miljö			
Björkvattsdalen, Storuman kn	Nybygge/ Kyrkomiljö			
Atoklinten, Storuman kn*	Samisk miljö			
Svartsjöbäcksområdet, Vilhelmina kn	Samisk miljö			
Risträsk, Vilhelmina kn	Bymiljö/ Odlingslandskap			
Risfjället - Rissjön, Vilhelmina kn	Samisk miljö			
Vilhelmina kyrkstad	Kyrkomiljö			
Remdalen, Vilhelmina kn	Fornlämn/ Samisk miljö			
Ransarområdet, Vilhelmina kn	Nybygge			
Kittelfjäll, Vilhelmina kn	Odlingslandskap			
Gråtanån, Vilhelmina kn	Fornlämningsmiljö			
Fatmomakke, Vilhelmina kn	Kyrkomiljö			
Bäsksele, Vilhelmina kn	Bymiljö			

*Kulturmiljö av riksintresse som också är kulturreservat

Figur 7. Översiktlig bedömning av riksintresseområden i fjällkommunerna.

Fatmomakke kyrkstad, Vilhelmina kommun. Foto: Marita Alatalo

REFERENSER

Skriftliga

Boverket (2009) Vindkraftshandboken Planering och prövning av vindkraftverk på land och i kustnära vattenområden.

Boverket (2009) Vindkraften och landskapet – att analysera förutsättningar och utforma anläggningar.

Kulturmiljövård (1995) Kulturmiljövård nr. 1-2/1995. Riksantikvarieämbetet.

Länsstyrelsen Västerbotten (1991) Västerbotten genom tiderna I. Kulturmiljöer av riksintresse. Meddelande 2, 1991.

Länsstyrelsen Västerbotten (1993) Det värdefulla odlingslandskapet Meddelande 2, 1993.

Länsstyrelsen Västerbotten (1996) Vårt odlade landskap. Meddelande 10, 1996.

Länsstyrelsen Västerbotten (1993) Det värdefulla odlingslandskapet. Meddelande 2, 1993.

Länsstyrelsen Västerbotten (2001) Ängs- och hagmarker i Västerbottens län. Meddelande 1, 2001.

Länsstyrelsen Västerbotten (2004) Ängs- och betesmarker i Västerbottens län. Meddelande 2, 2004.

Länsstyrelsen (2008) Strategi för skydd av havs- och kustmiljöer i Västerbottens län.

Länsstyrelsen Västerbotten & Norsjö kommun (2004) Rörträsk silängar. Kulturreservat i Västerbottens län.

Länsstyrelsen Västerbotten & Storuman kommun (2006) Aatoklimpoe/Atoklimpen – en samisk kulturmiljö. Kulturreservat i Västerbottens län.

Länsstyrelsen (2006) Västerbotten genom tiderna III. Tillståndsbeskrivning och strategi för kulturmiljöverksamheten i Västerbottens län 2007-2011.

Prop. 2009/10: 3 Tid för kultur. Regeringskansliet

Riksantikvarieämbetet (2000) Kulturmiljö och vindkraft.

Riksantikvarieämbetet (2003) Sveriges kust- och skärgårdslandskap. Kulturhistoriska karaktärsdrag och känslighet för vindkraft. Rapport 2003: 4.

SFS 1988: 950, Lag om kulturminnen m.m.

SFS 1988: 1229, Förordning om statliga byggnadsminnen m.m.

SFS 1998: 808, Miljöbalken

SFS 2000: 265, Lag om ändring i lagen (1988: 850) om kulturminnen

SFS 2010: 900, Plan- och bygglag.

Övriga

Miljömålsportalen, www.miljomal.se

Riksantikvarieämbetet, www.raa.se

Energimyndigheten, www.energimyndigheten.se

The European Landscape Convention,
http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/Landscape/default_en.asp

Bilaga 1

Vägledning för kulturhistorisk landskapsanalys

En kulturhistorisk landskapsanalys bör innehålla tydliga beskrivningar och analyser av:

- ✓ Landskapets fysiska struktur och skala (t.ex. topografi, vegetation och siktstråk).
- ✓ Landskapets karaktärselement (t.ex. fornlämningar, kyrkor och fyrar) och dess betydelse i sammanhanget.
- ✓ Landskapets historiska struktur (t.ex. bebyggelsemönster och vägsträckningar) och dimension (framträdande drag som är särskilt väsentliga för helhetsperspektivet, om det kan sägas vara ålderdomligt, varierat eller kraftigt förändrat, om det finns något tidsmässigt samband mellan tänkta etablering och landskapet).
- ✓ Om och på vilket sätt berört landskap uppvisar tydliga regionala karaktärsdrag.
- ✓ Landskapets värden (upplevelse-, dokument- och pedagogiskt värde).
- ✓ I vilket område vindkraftsanläggningen kan bli synlig (influensområde). Här är visualiseringar som t.ex. fotomontage värdefulla.
- ✓ Landskapets känslighet respektive tålighet för tänkta lokalisering.

Samt en konsekvensbedömning av:

- ✓ Hur planerad anläggning kan komma att påverka (dominerar, konkurrerar, underordnar, inordnar eller samverkar) egenskaperna enligt ovan.

- ✓ Hur alternativa gestaltningar (placering, utformning och storlek) av planerad anläggning kan minska den miljöpåverkan som kan tänkas uppstå.

Länsstyrelsen Västerbotten
Storgatan 71 B, 901 86 Umeå

www.lansstyrelsen.se/vasterbotten
vasterbotten@lansstyrelsen.se
090-10 70 00

ISSN 0348-0291